

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

76

2

L-85

my. 26

2010

ԼՍԱՐԱՆ

ԿԵՆՑԱՂՕԳՈՒՏ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Ա.

Պ ԱՏՄ ՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ՍՈՒՐԲ ԳՐԱՅ

ԳԱՍ ԵՐԵՎԱՆԵՐՈՐԴ

ԻԹԷՆԻՍԻԱ

Իսպարսկի Խաչիպեան Ուսումնարանի Հայոց

1861.

Մովսէս եւ Ահարոն իմացուցին ժողովրդեան որ նոցա տըրտունջը իրենց դէմ չէ, այլ Աստուծոյ դէմ է. «Ահա Աստուած ալ լսեց, ըսին, ձեր գանգատն ու խոստացաւ որ իրիկունները ձեզի միս տայ ուտելու, առաւօտները հաց. — քանզի մեք ո՞վ եմք. ոչ զմէնջ է տրտունջդ ձեր, այլ զԱստուծոյ»: Մովսէսին խօսքը հաստատեց նաեւ ամպեղէն սիւնին մէջէն եկած ձայնը, եւ ըսաւ թէ «Գոնէ ասով հաւատացէք որ ձեր տէրն ու Աստուածը ես եմ»:

Իրիկուան դէմ լորամարգի (պըտըրֆին) ըսուած Թռչունը եկաւ մարախի պէս բազմութեամբ, ու բոլոր բանակը ծածկեց: Երկրորդ առաւօտն ալ ելան տեսան Իսրայելացիք որ բոլոր անապատին երեսը եղեամի (խըրաղըի) նման ճերմակ ու գինձի (քիշնիշի) պէս մանր բանով մը ծածկուելը է. սկսան ուրախութեամբ ու զարմանալով հարցնել իրարու թէ «Այս ի՞նչ է. — երբայցերէն՝ ման-հոլ». անկէց անունը եղաւ մանանայ: Մովսէս նոցա պատասխան տուաւ թէ «Աստուծոյ ձեզի խոստացած հացն է այդ: Ամէն մարդ թող ժողվէ այդ մանանայէն մէյմէկ աման՝ այնչափ որ իրեն միայն բաւէ. ոչ աւելնայ երկրորդ օրուան, եւ ոչ պակաս գայ»: Ժողովուրդը Մովսէսի այն հրամանը պահեց. բայց ոմանք ազահուութեամբ աւելի ժողվեցին որ երկրորդ օրուան ալ մնայ. առաւօտը ելան տեսան որ որդնոտեր է. ուստի եւ Մովսէս բարկութեամբ յանդիմանեց նոցա ազահուութիւնը: Ամէն առաւօտ նոր կժողվէին մանանան, ու մնացածը արեւուն տաքութենէն կհալէր: Բայց Մովսէս այս ալ ապսպրեց որ ուրբաթ օրերը սովորականին կրկինը ժողվեն, որպէս զի շաբաթ օրը ժողվելու աշխատանք չունենան. եւ այն օրուան համար պահուածը չէր որդնոտեր, երկնքէն ալ նոր մանանայ չէր տեղար: Գարծեալ գտնուեցան ժողովրդեան մէջ ոմանք որ շաբաթ օրն ալ ելան մանանայ ժողվելու, բայց չգտան. Աստուած ալ պատուիրեց Մովսէսի որ ըսէ այնպիսիներուն թէ «Մինչեւ ե՞րբ մտիկ պիտի չընէք իմ հրամաններուս. ամէն մարդ շաբաթ օրը տունը թող նստի, ու աշխատանքի չելլէ»:

Քրիստոնէական սուրբ հաւատոյ մէջ կիրակի ու տօն օրուան պահպանութիւնը հարկաւ այնպիսի նիւթական խստութեամբ

ապսպրուած չէ, ինչպէս որ ապսպրած էր Հրէից. սակայն ամենայն քրիստոնեայ ալ պարտական է գիտնալու որ կիրակի ու տօն օրը ոչ աշխատանքի օր է եւ ոչ վաստակի ետեւէ լինելու, հապա միայն եկեղեցի երթալու, տունը հանդարտ նստած՝ օգտակար գիրք մը կարդալու, եւ կամ անմեղ զբօսանքով շքրջագայութեան ելլելու: Արդեօք շաբաթ օրը մանանայ փնտռող ու չգտնող Հրեաներուն չե՞ն նմանիր այն քրիստոնեայ խանութպաններն որ կիրակի օրուան ժամէն մնալով՝ խանութները կբանան որ իբր թէ իրենց օրական ապրուստը ճարեն, վաստակ ընեն: Եթէ յանկարծ քանի մը փող ալ վաստակին, արդօք այն փողերը կերպով մը չե՞ն ուղնոտիր, այսինքն անպրտող եւ վնասակար չե՞ն լինիր իրենց:

Այս ալ ապսպրեց Աստուած Մովսէսի որ այն մանանայէն մէկ աման մը առնուն պահեն, որպէս զի յիշատակը որդւոց որդի չմոռցուի մէջերնին: Ահարոն ալ ոսկիէ սափոր մը առաւ, լրցուց մանանայով ու պահեց. որ ետքը տապանակին մէջ դրուեցաւ, ինչպէս որ յետոյ պիտի պատմեմք: Քառասուն տարի կերան իսրայելացիք մանանայն, այսինքն քանի որ անապատին ճամբորդութեանը մէջ էին. եւ համը մեղրի կամ մեղրով շաղուած ալիւրի պէս անուշ էր, կըսէ սուրբ գիրքը:

Սողոմոն՝ իմաստութեան գրքին մէջ կըսէ թէ մանանան ամեն ա համ կերակուր էր, այսինքն ամէն տեսակ ախորժելի համ ունէր, կամ թէ ամէն մարդ իւր սրտին ուզած համը կառնէր անկից, եւ ուրիշ կերակրոյ կարօտ չէր լիներ: Իսկ Հրեաներուն մանանայէն ձանձրանալուն պատճառ՝ յայտնի է որ իրենց խստասրտութիւնն էր:

Մանանայի պէս անուշահամ նիւթ մը հիմայ ալ կիջնայ տեղ տեղ, մանաւանդ ծառերու եւ ուրիշ բոյսերու վրայ, ինչպէս Հայաստան, Արաբիա, Պարսկաստան, Ասորւոց երկիրը, Լեհաստան, Իտալիոյ Քալապրիա նահանգը, Գաղղիոյ Տօֆինէ գաւառը եւ ուրիշ տեղեր. եւ այս է հայերէն գազպէ, եւ տահկերէն գուտրէթ հելվասը ըսուածը: Բայց այս մանա-

նայն Իսրայելացւոց անապատին մէջ կերածէն շատ մեծ տարբերութիւն ունի ամէն կողմանէ. ակելի ասուլ որ Իսրայելացւոցը այնպէս պիւնդ ու կարծր էր որ սանդի (հավանի) մէջ կծեծէին ալիւր կընէին, ու սննդաբար հաց կշինէին. իսկ գազպէն եղեամի (լըրաղըի) պէս տերեւներու վրայ իջած՝ կէս ջրի, անուշ՝ բայց շուտով սիրտ առնող հիւթ մըն է, ու դեղի տեղ միայն կբանի, սնունդ չիտար հացի պէս՝ ինչպէս որ կուտար մանանայն, եւ այնչափ շատ ալ չիջնար որ միլիոնաւոր ժողովուրդներ անով կերակրուին:

Ո՛րը թողումք որ եթէ Իսրայելացւոց կերած մանանայն նման ալ լինէր նիւթապէս դեղագործներուն ծախած մանանային, բայց անոր հրաշալի բան եղածը ասով ալ յայտնի է որ կանոնաւոր ու չափաւոր առատութեամբ կիջնար ամէն օր, եւ այն՝ միայն Իսրայելացւոց բանակին քովերը. միայն շաբաթ օրերը չէր իջնար. այն օրերը միայն ակելի ժողովուրդը չէր աւրուիր. ուտողներուն սիրտը առնելու տեղը՝ ամէն կերպով ախորժելի կուգար անոնց ու սնունդ կուտար, եւ այլն: Ուստի եւ իրաւամբ սուրբ գիրքը հաց երկնից եւ հաց հրեշտակաց անունները կուտայ անոր, եւ եկեղեցին օրինակ կբերէ մանանայն Քրիստոսի Տեառն մերոյ: մարմնոյն եւ արեանը, որ մարդուս հոգւոյն ոչ միայն սնունդ կուտայ, այլ եւ անմահական կեանք: Հրեայք ամէն ժամանակ պարծեցեր են ու կպարծենան որ իրենց նախնիքը երկնային հացով կերակրուեր են անապատին մէջ քառասուն տարի. եւ իրաւունք ունին. բայց կմոռնան որ ինչպէս ապերախ գտնուեցան իրենք այն աստուածային պարգեւին դէմ բոլոր այն քառասուն տարին, ու նաեւ անկէց ետքը: Եթէ մարդկօրէն ուրիշի հացն ուտելն ու անոր դէմ ապերախտութիւն ընելը պժգալի չարութիւն ու ցածութիւն է, ո՛րչափ եւս առաւել Աստուծոյ տուած հացին դէմ ապերախ գտնուիլը սոսկալի անօրէնութիւն է:

Սին անապատէն իրենց բանակը վերուցին, արջնացին Թափի դիմ ըսուած տեղը, ուր խմելու ջուր չկար: Ժողովուրդը թովսեփ վրայ թափեցան, և ջուր տուր մեզի որ

խմեմք. ապա թէ ոչ, ի՞նչ պէտք էր որ հանէիր զմեզ եգիպտո-
էնս. — Ընդէ՛ր հաներ զմեզ յեգիպտոսէ՛ կոտորել զմեզ եւ զոր-
դիս մեր եւ զխաշինս մեր իծարաւոյ, կըսէին. տուր մեզ ջուր
զի արբցուք»: Երբոր տեսան որ հաց ուզեցին նէ՛ հաց տուաւ,
փոխանակ շնորհակալ լինելու՝ սկսան ըսել իրարու թէ «Մեր ծա-
րաւ քաշածին պատճառը ինքն է. — ի՞նչպէս. — վասն զի թէ
որ կամք ընէ՛ կրնայ ջուր գտնել մեզի»: Այս բամբասանքն որ
կընէին Մովսիսի դէմ՝ բաւական չէր. սկսան զԱստուած ալ
փորձել թերահաւատութեամբ: «Թէ որ այս անջուր անապա-
տին մէջ ջուր խմցընէ մեզի Աստուած, այն ատենը կհաւատամք
որ ինքը մեր հետն է», կըսէին: Եւ շատ պէտք չէ զարմանալ
այն ժողովրդեան այսպիսի վարմունքին վրայ. վասն զի կարծես
թէ բնական դարձած սովորութիւն մի է մարդկանց՝ իրենց
խելքովը չափել ու դատաստան ընել Աստուծոյ գործոցը վրայ:
Քրիստոսի Տեսուն մերոյ ժամանակը Հրեայք կտեսնէին իրեն
աստուածահրաշ վարքը, երկնային վարդապետութիւնը, գոր-
ծած բժշկութիւնները, եւ գոյ չէին. «Մէկ նշան մը ցուցուր,
մէկ հրաշք մը գործէ երկնքին երեսն որ քեզի հաւատամք» կը-
սէին: Այսպէս եւ ամէն ժամանակ մարդիկ գտնուած են
ու կգըտնուին որ մէկ Աստուած մը՝ աշխարհիս ստեղծող ու
կառավարող մը եղածին չեն ուզեր հաւատալ առանց իրենց
խելքին ուզած հրաշքները տեսնելու:

Սաստիկ նեղացաւ Մովսէս ժողովրդեան այս կերպով զինքը
բամբասելուն եւ Աստուծոյ դէմ հայհոյելուն վրայ: Ըսաւ
Աստուծոյ թէ «Ի՞նչ ընեմ ես այս ժողովրդին. ասոնց միտ-
քը զիս քարկոծել մեռցընել է. — Զի՞նչ արարից ժողովրդեա-
նըս այսմիկ. սակաւիկ միւս եւս, եւ քարկոծ՝ առնիցեն զիս»: Աստուած
ըսաւ Մովսէսի թէ «Ժողովրդեան մէջի գլխաւոր-
ներէն կամ ծերերէն հետդ առ, գաւազանդ ալ ձեռքդ, ու
գնա՛ Քորէք լեռան ստորոտը (փէշը) եղած ժայռին (խայային)
քովը. ես ալ քեզմէ առաջ հոն կգըտնուիմ. ժայռին զարնելուդ
պէս ջուր կելլէ, բոլոր ժողովուրդը թող խմէ կշտանայ»: Այն-
պէս ալ ըրաւ Մովսէս, եւ տեղւոյն անունը դրաւ փորձութիւն,
եւ քամբասանք: Երբ մտած, ամբո՛ւ ամ նամբո՛ւ ցոօ բողոջով զո

Այն կողմերը շատ զօրաւոր էին այն ժամանակները Ամաղեկացիք, որ Եսաւայ ցեղէն հեծանոս ազգ մ'էին: Սորա մտածելով որ Իսրայելացիք պիտի գան իրենց երկիրներուն տիրապետեն, մեծ պատրաստութեամբ պատերազմի ելան անոնց վրայ: Յետու քաջ զօրավարը Մովսէսի հրամանաւը ընտրեց առաւ հետը Իսրայելացւոց մէջէն շատ մը կտրիճ ու զօրաւոր մարդիկ, եւ Ամաղեկացւոց դէմ ելաւ: Մովսէս, Ահարոն եւ Ովր' բլուրի մը վրայ ելան կեցան. Մովսէս գաւազանը աջ ձեռքը բռնած, Թեւերը տարածած՝ Աստուծոյ օգնութիւնը կ'իսնդրէր Իսրայելացւոց համար: Եւ որպէս զի իմացուի Թէ պատերազմին յաղթութիւնը տուողը Աստուած է, քանի որ Մովսէս Թեւերը վեր բռնած կկենար, Իսրայելացիք կզօրանային Թշնամեաց վրայ. իսկ երբոր Թեւերը վար կընէր, Ամաղեկացիք ուժ կառնուին: Ահարոն եւ Ովր' Մովսէսը քարի մը վրայ նստեցուցին ու երկուքը երկու կողմէն Թեւերը վեր բռնեցին մինչեւ իբիկուն, մինչեւ որ բոլոր Ամաղեկացիք ջարդուեցան Յետուայ զօրքերէն: Աստուած ապսպրեց Մովսէսի որ այս պատմութիւնը գիր անցընէ ու Յետուայ Թողու. Թող գիտնան, ըսաւ, Իսրայելացիք որդւոց որդի՝ որ Ամաղեկացիք անիրաւութեամբ իմ ժողովրդեանս դէմ ելնող ազգերուն առջինն եղածներուն համար՝ ատենով բոլորովին պիտի ջնջեմ զանոնք աշխարհիս երեսէն»:

Իսրայելացւոց եգիպտոսէն ելածը ամբողջ երկու ամիս էր՝ երբոր հասան Սինա լեռան բովը: Հոն մէկ տարբի ջափ մնացին, եւ հոն էր որ Աստուած Մովսէսի ձեռքովը օրէնք տուաւ Իսրայելացւոց այս կերպով: Երբոր Մովսէս լեռան գլուխն ելաւ, Աստուած պատուիրեց նորա որ հասկըցընէ ժողովրդեան Թէ ինքը կամք ունի Իսրայելացիներուն պաշտպանութիւն ընելու մինչեւ վերջը՝ Թէ որ իրենք ալ խօսք տան՝ Աստուծոյ դնելու օրէնքները զգուշութեամբ պահելու: Ժողովրդեան մէջէն ծերերն ու գլխաւորները պատասխան տուին Թէ «Ձամենայն ինչ զոր ասաց Աստուած՝ արասցուք եւ լուիցուք. — Աստուծոյ ամէն մէկ խօսքն ալ պիտի պահեմք ու կատարեմք:» — Ուրեմն երկու օր Թող մաքրուին սրբուին ամէնքն ալ, ըսաւ Աստուած, որ երբորդ օրը իջնամ ես Սինա լեռան գլուխն ու ժողովրդ-

դեան երեւնամ. բայց չլինի թէ ժողովրդեան մէջէն մարդ կամ անասուն լեռը ելլէ. ապա թէ ոչ՝ կայծակէ զարնուածի պէս կիյնայ կմեռնի»:

Երբորդ օրը Սինա լեռան գլուխը թանձր ամպով մը ծածկուեցաւ, ու ամպին մէջէն որոտմունք, փայլակներ ու կայծակներ, եւ ահագին փողերու ձայներ լսուեցան: Կարծես թէ բոլոր լեռը կրակ առած բռնկած կայրէր, ու մուսը դէպի երկինք կելլէր սաստկութեամբ. այնպէս որ ժողովրդերը սարսափեցաւ, ու ի՛նչ լինելիքը չէր գիտեր:

Երբոր ամէնքն ալ բանակէն դուրս ելան, ու լեռան քովը մինչեւ Մովսէսին որոշած տեղը շարուեցան կեցան, Մովսէս վեր ելաւ, եւ Աստուած այն տասը պատուիրանները տուաւ Հրէից, որ հին եւ նոր օրինաց ալ բարոյականին հիմունքն են մինչեւ հիմա՝ ուստի ինչպէս ամենայն Հրեայք, նոյնպէս եւ ամէն քրիստոնեայք պարտական են այս տասնաբանեայ պատուիրանքը գիտնալու եւ պահելու:

Առաջին պատուիրանով կպահանջէ Աստուած որ Իսրայելացիք իրմէ դուրս ուրիշ Աստուած չճաննան. «ես եմ տէր Աստուած քո որ հանի զքեզ յերկրէն եգիպտացոց իտանէ ծառայութեան. մի՛ եղիցին քեզ այլ Աստուածք բաց յինէն»:

Երկրորդ պատուիրանով կարգիլէ որ կուռքեր չշինեն ու չպաշտեն. «Մի՛ արասցես դու քեզ կուռս ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս իվեր, եւ որ ինչ յերկիր իխոնարհ, եւ որ ինչ իջուրս իներքոյ երկրի. մի՛ երկիրպագանիցես նոցա եւ մի՛ պաշտեսցես զնոսա. զի ես եմ տէր Աստուած քո, Աստուած նախանձոտ՝ որ հատուցանեմ զմեղս հարանցորդուց, յերիս՝ եւ իջորս ազգս ատելեաց իմոց. եւ առնեմ զողորմութիւն իհազար ազգս սիրելեաց իմոց, եւ ոյք պահեն զիրամանս իմ»:—Աստուծոյ ինքնիրեն համար՝ ես նախանձոտ եմ ըսածը պէտք չէ հասկընալ այնպէս, ինչպէս որ կհասկըցուի մարդկային անարգ նախանձոտութիւնը. հապա միայն այս որ Աստուած ամենեւին չըկամենար որ մարդիկ՝ հակառակ բնական խելքի՝ եւ օրինաց

բնութեան՝ իրենց ստեղծողը թողուն ու քարի փայտի երկըր-
պագութիւն ընեն: Արդէն ուրիշ անգամ ըսինք որ Աստուած
իրեն ամենասուրբ կամքը մարդկանց յայտնելու ատեն այն
կերպով կխօսի որ իբր թէ մարդկային կիրքեր ունենար. բայց
այնպէս չէ. միայն մեր հասկըցողութեանը յարմար բացատրու-
թիւն մը տալու մտքով է որ զանազան կիրքեր ունեցածի պէս
կխօսի Աստուած. ապա թէ ոչ, ոչ զլջալ ունի Աստուած, ոչ
բարկանալ, ոչ նախանձիլ եւ ոչ ուրիշ ո՛ր եւ իցէ կիրք:
«Ծնողաց մեղքերուն պատիժը նոցա որդւոցն ալ կուտամ մին-
չեւ նոցա երրորդ ու չորրորդ սերունդը» կըսէ, որպէս զի
ծնողք վախնան Աստուծոյ վրէժխնդրութենէն, ու չար խրատ
կամ չար օրինակ չտան իրենց զաւակացը. մանաւանդ աս-
տուածապաշտութեան մէջ թուրութիւն ու թերահաւատութիւն
չունենան կամ չցուցընեն: Անոր ներհակ, իւր պատուիրանքը
պահող ծնողաց՝ որդւոց որդի պիտի ողորմիմ կըսէ՝ մինչեւ նո-
ցա հազարերորդ սերունդը:

Երրորդ պատուիրանով կապուած որ Աստուծոյ անունը պա-
րապ տեղը կամ փոռն բանի համար բերան չառնուն, անպա-
տիւ չընեն, սուտ երդում չընեն. ապա թէ ոչ, Աստուծոյ ա-
տելի կլինին. «Մի՛ առնուցուս զանուն տեառն Աստուծոյ քոյ
իվերայ սնոտեաց. զի ոչ սրբեսցէ Տէր զայն որ առնուցու զա-
նուն նորա իվերայ սնոտեաց»: Քրիստոսի Տեառն մերոյ
խրատին նայելով՝ մարդիկ այնպէս խօսքիտէր ու ճշմարտա-
խօս պիտի լինէին որ մէկմէկէ երդում պահանջելու հարկ չը-
լինէր ամենեւին, հա՛ ըսողին խօսքը՝ հա՛ լինէր, չէ՛ ըսողինը՝
չէ: Բայց Աստուծոյ անունը հարկ եղած ատենը ճշմարտութեան
համար վկայ կանչելն ալ մեղք մը չէ, մանաւանդ թէ գովելի
բան է: Մեղքը այն ատենն է՝ երբոր մարդս փուռնութեամբ բա-
ներու վերայ խօսած ժամանակը, կամ թէ երբեմն ալ իրեն
սուտ ու շինծու մէկ խօսքին հաւատացընելու համար՝ կենէ
Աստուծոյ ահաւոր եւ պատկառելի անունը՝ բերան կառնու,
զԱստուած վկայ կկանչէ ստուծեան կամ չարութեան:
Չորրորդ պատուիրանով կապուած որ մարդիկ շաբթուն մէկ
օրը հանգչին ծառայական կամ յոգնեցընող աշխատանքէ՝ ի-

յիշատակ վեցօրեայ արարչագործութեանն Աստուծոյ, եւ անով չմոռնան որ աշխարհիս եւ իրենց ստեղծողը Աստուած է, ու այն օրը աւելի կերպով մը օրհնեն եւ փառաւորեն զինքը՝ մարմնաւոր բաներու հոգն ու աշխատանքը մոռնալով. «Յիշեսջիր զօրն շաքաթուց՝ սրբել զնա: Զվեց օր գործեսցես, եւ արասցես զամենայն գործս քո. յաւուրն եօթներորդի շաքաթ տեառն Աստուծոյ քում. մի՛ գործեսցես ինմա զամենայն գործ քո, դու եւ ուստր քո եւ դուստր քո, ծառայ քո եւ աղախին քո, եւ ամենայն անասուն քո, եւ եկն քո եւ պանդուխտն քո որ իքեզ»:

Այս չորս պատուիրանքներով կսովրեցընէ Աստուած մարդուս թէ զինքը ինչպէս պէտք է սիրել, պաշտել ու փառաւորել. իսկ մնացած վեց պատուիրանքներով այն կիսակըցընէ թէ մարդիկ իրարու հետ ի՞նչ կերպով պիտի վարուին:

Հինգերորդ պատուիրանով կապսպրէ Աստուած որ մարդիկ իրենց հօրն ու մօրը պատիւը պահեն, այսինքն երախտագիտութեամբ ու սիրով վարուին նոցա հետ, ձեռքերէն եկած օգնութիւնն ընեն, խնամեն անոնց ծերութիւնը, եւ որչափ կարելի է՝ խօսքերէն դուրս չելլեն. եւ այս պարտքին կատարումըն ալ անվարձ չըլծողոր, այլ իրեն հօրն ու մօրը պատիւը պահողին իբրեւ մասնաւոր մէկ փոխարէն մը՝ երկար կեանք կխոստանայ եւ ամէն տեսակ երջանկութիւն. «Պատուեա զհայր քո եւ զմայր քո, զի քեզ բարի լինիցի, եւ երկայնակեաց լինիցիս իվերայ երկրին բարութեան զոր Տէր Աստուած տացէ քեզ»: Այն ժամանակի նիւթական Հրեաները դեռ հանդերձեալ երանական կենաց յուսովը քաջալերուելու չափ հոգեսիրութիւն չունէին. ուստի Աստուած ալ Աւետեաց երկրին բարիքն ու աշխարհիս վրայ հանգիստ ապրելու հատուցումը կխոստանայ իբրեւ վարձ՝ այն զաւակաց որ իրենց ճնողքը կպատուեն:

Վեցերորդ պատուիրանով կարգիլէ Աստուած մարդասպանութիւնը.— «Մի՛ սպանաներ»:

Եօթներորդով կարգիլէ ամէն տեսակ անմաքրութիւն եւ անհամեստութիւն.— «Մի՛ շնար»:

Ուժերորդ պատուիրանով կարգիլէ ուրիշի բանը գողնալ առնուլ տիրոջը կամքին դէմ.— «Մի՛ գողանար»։ Գո՛ւ մտնուի իններորդով կպատուիրէ որ մէկը մէկալին դէմ սուտ վկայութիւն չտայ.— «Մի՛ սուտ վկայեր զընկերէ քու մէջ»։ Գո՛ւ մտնուի Տասներորդ պատուիրանով կարգիլէ ուրիշի բանին աչք տընկելը՝ նախանձիլը.— «Մի՛ ցանկանար տան ընկերի քոյ, եւ մի՛ անդոյ նորա, մի՛ ցանկանար կնոջ ընկերի քոյ եւ մի՛ ծառայի նորա, եւ մի՛ աղախնոյ նորա, եւ մի՛ եզին նորա եւ մի՛ իշոյ նորա, եւ մի՛ ամենայն անասնոյ նորա, եւ մի՛ ամենայնի զի՛նչ ընկերի քոյ իցէ»։

Այս տասը պատուիրանքները տուաւ Աստուած Իսրայելացոց, Յունաց ազգին պէս երեւելի ազգի մը անուանի օրէնսդիրներուն ու փիլիսոփաներուն օրերէն գրեթէ հազար տարի առաջ. եւ սակայն ամենայն խելացի ու բանական մարդ պարտական է ճանչնալու որ աստուածային եւ մարդկային ամէն տեսակ օրէնքներուն ալ հիմն ու հաստատութիւնը այս տասնաբանեայ պատուիրանքն է։

Բոլոր ժողովուրդը աչքովը կտեսնէր Սինա լեռան վրայի փայլակները, կրակները ու ծուխերը, եւ ականջովը կլրսէր փողերուն ձայները եւ Աստուծոյ տուած պատգամները։ Տասը պատուիրանքները լսելէն ետեւ՝ զարհուրանօք ետ քաշուեցան ու հեռուն կեցած կնայէին. կվախնային որ Աստուած իրենց մեղքերը երեսներուն չզարնէ ու չմեռցընէ զիրենք. աղաչեցին ըզ՝ Մովսէս որ ի՛նքը խօսի հետերնին.— «Դո՛ւ խօսեաց ընդ մեզ եւ լուիցուք. եւ մի՛ խօսեսցի ընդ մեզ Աստուած, գուցէ մեռանիցիմք»։ Ըսել կուզէին թէ մէք կհաւատամք քու ըսածներուդ որ Աստուծոյ կողմանէ են։

Մովսէս սիրտ տուաւ ժողովրդեան որ չվախնան. բայց ինքը գնաց մտաւ այնուհետեւ այն ամպի նման մշուշին տակն ու ընդունեցաւ Աստուծոմէ ուրիշ զանազան բարոյական եւ ծիսական օրէնքներ, որոց իմաստն ու մեկնութիւնը այս տեղ յիշատակելը մեր կարանին նպատակէն դուրս կհամարիմք առայժմ։

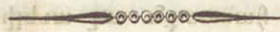
Իջաւ Մովսէս Սինա լեռնէն ու Աստուծոյ իրեն գրել տուած օրէնքները կարդաց ժողովրդեան առջեւը. նոքա ալ ամէնքը մէկ բերան կանչեցին ու ըսին թէ «Աստուծոյ ամէն հրամաններն ալ պիտի պահեմք ու կատարեմք. — Ձամենայն պատգամը զոր խօսեցաւ Տէր՝ արասցուք եւ լուիցուք»։

Երկրորդ առաւօտը կանուխ ելաւ Մովսէս, լեռան ստորոտը սեղան մը շինեց, Իսրայելացւոց 12 ցեղին համընթացաբար աւնոր չորս կողմը 12 քար կանգնեց. այն սեղանին վրայ զոհեր մատոյց, ու անոնց արեանը կէսը սեղանին առջեւը թափեց։ Յետոյ Աստուծոյ տուած օրէնքները, որ ուխտի կամ դաշնադրութեան պէս պարտք մըն էր Աստուծոյ կողմանէ՝ կարդաց ժողովրդեան առջեւը։ Երբոր նոքա խոստացան ամէնը մէկէն որ այն օրէնքները հաւատարմութեամբ պահեն, Մովսէս մնացած արիւնը ժողովրդեան վրայ ցանեց ու ըսաւ թէ «Ահա այս արիւնը նշան լինի այն ուխտին ու դաշնադրութեանն որ Աստուած ըրաւ ձեզի հետ. — Ահա այս արիւն է ուխտին զոր ուխտեաց Տէր ընդ ձեզ վասն ձամենայն բանիցս այսօցիկ»։

Յայտնի է որ, ինչպէս կըսէ սուրբ Աւետարանն ու կհաստատէ Պողոս առաքեալ, այն արիւնը նշան է քրիստոսի Տեառն մերոյ խաչին վրայ թափած փրկագործ արեանը՝ որ է արիւն նորոյ ուխտին, այսինքն Աստուծոյ մարդկային ազգիս փրկութեան համար ըրած տնօրէնութեանը եւ նոր ուխտին նշան։

Աստուծոյ Իսրայելացւոց հետ ըրած ուխտին խորհրդաւոր արարողութիւնը այս կերպով կատարուելէն ետեւ, Մովսէս իւր հետն առաւ Ահարոնը, նաբադ եւ Աբիուդ անունով գլխաւոր Աեւտացիները, այսինքն Աեւիի ցեղէն մարդիկը, եւ ժողովրդեան մէջէն ընտրուած եօթանասուն ծերեր, ու Սինա լեռան վրայ հանեց որ ժողովրդեան կողմանէ իրենց շնորհակալութեան ու գոհութեան աղօթքը մատուցանեն, եւ միանգամայն աջօք տեսնելով Աստուծոյ իւր փառքը յայտնած՝ օրէնքները տուած տեղը, ժողովրդեան հաւատքն ալ աւելի հաստատեն իրենց վկայութեամբը։ Ելան տեսան որ Աստուծոյ իջած տեղը կարծես թէ աղիւսածեւ շափիւղայ քարերով բանած, լուսապայծառ ու երկնանման տեղ մըն էր. — «Եւ տեսին զտեղին ուր կայր Աստուած

Ինքայելի, եւ ընդ ոտիւք նորա իբրեւ զգործած ական շափի-
 ղայ, եւ իբրեւ զտեսիլ հաստատուածեան երկնից սրբութեամբ»:
 Երբոր նորա զարմացած եւ ուրախութեամբ զմայլած՝ լեռնէն
 վար իջան, Մովսէս Աստուծոյ հրամանովը՝ ապսպրեց իսրայե-
 լացւոց որ իրենց դատաստանները կտրել տալու համար Ահա-
 րոնին ու Ովրին երծան՝ մինչեւ որ ինքը գայ. եւ ինքը առաւ
 հետը Յետուն՝ որ իւր սպասաւորն էր, եւ ելաւ նորէն Սինա լե-
 ուր: Ամպը իջաւ, ծածկեց բոլոր լեւը, վեց օր ամպին մէջ ծած-
 կուեցաւ Մովսէս, եւ եօթներորդ օրը կանչուեցաւ Աստուծմէ
 լեռան ծայրը՝ որ վառած բոբբոքած կրակի կնմանէր: Հոն կե-
 ցաւ Մովսէս քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր, եւ ընդունե-
 ցաւ շատ մը օրէնսդրութիւններ՝ տապանակը, խորան վկայու-
 թեան ըսուածը, անոր մէջի սեղանները, զարդարանքները,
 քահանայական կարգերը, զգեստները պատրաստելու, զոհերն
 ի՛նչպէս ընելու եւ ուրիշ զանազան արարողութիւններն ի՛նչպէս
 կատարելու վրայ: *մոյս սլա ափս — ոտի դրոն յայց ծառո*

Յետոյ այն տասը պատուիրանքը որ առաջ տուած էր՝ երկու
 հատ քարէ տախտակներու վրայ գրուած տուաւ Աստուած Մով-
 սիսի որ առնու իջնայ ժողովրդեան քովը: *գառա սորո՞ յասո*
 Յաջորդ դասին մէջ կտեսնեմք թէ իսրայելացիք ի՛նչ կերպով
 ապերախտ գտնուեցան Աստուծոյ դէմ՝ այսքան բարիք տես-
 նելէն ու այսպիսի հրաշալի օրէնքներ ընդունելէն ետքը: Բայց
 Աստուածաշունչ սուրբ գրքին պատմութիւնները թէ որ Պօղոս
 առաքելոյն ըսածին պէս՝ մեզի խրատ լինելու համար գրուած
 են, ասոնցմէ դարձնեմք մտքերնիս սուրբ աւետարանին մէջի
 Քրիստոսի Տեառն մերոյ բերանովը մեզի արուած օրէնքներուն
 ու խրատներուն, ու նայիմք թէ արդեօք մեք Հրեաներէն պա-
 կաս կզրտնուիմք երբեմն Աստուծոյ դէմ: *դոն զո բմմափ լայի*
ցօյա մլանտքմափ յո մմմաբոտաս զգնօրա մամմադոք յո
ժառոյ զգմմգմձգօ ժամադալ զգոափ զոյ լոմոտաս իսյմմմա
բմմգփ մմոտասափ — — *հարցոյնդոն զրմո*
սմծգայ զրմո ծաչփ լոմոտաս զո մաամա մայք : զգնամ մալայի
յո ուրմայասայ ժամազ իողմգայ լայմփիայ յմմասգրա ձմ
ժառոտաս զլայ զո մգրմար մլմմա յո — զձ մլն լմո մանմամփոմ

76

0023390

2013

